

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas ielā 25, Rīgā, LV-1010; Tālr.:67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Atzinums Edgara Gulbja pārbaudes lietā

Atzinuma publiskajā versijā, ievērojot personu datu aizsardzības prasības, netiek atklāti personu sensitīvie dati.

Tiesībsargs 2007.gada 28.septembrī *pēc savas iniciatīvas* ierosināja pārbaudes lietu reaģējot uz publiskajā telpā izskanējušajām norādēm uz iespējamu policijas vardarbību pret Edgaru Gulbi, jo atbildīgās amatpersonas priekšlaikus paziņoja, ka policijas darbinieki neesot pārkāpuši dienesta pilnvaras. Tiesībsarga pārbaudes lieta ierosināta tikai par iespējamām cilvēktiesību pārkāpumiem pirmstiesas izmeklēšanas laikā, tas ir, laika periodā no 2007. gada 22. augusta līdz 21. septembrim, kad E.Gulbis atradās apcietinājumā¹. Pārbaudes lieta ir pabeigta ar šādu atzinumu, kurā atspoguļots Tiesībsarga pilnvaru apjoms sūdzībās par iespējamu policijas vardarbību, kā arī spīdzināšanas, necilvēcīgas un cilvēka cieņu pazemojošas izturēšanās aizlieguma saturs. Sniegts vērtējums pārbaudes lietā noskaidrotajiem faktiskajiem apstākļiem, iekšējā aizsardzības mehānisma efektivitātei un iespējamajai fiziskajai un morālajai vardarbībai.

1. Efektīvs tiesību aizsardzības mehānisms cilvēktiesību izpratnē

Iespējamā policijas vardarbība kopsakarā ar norādīto atbildīgo amatpersonu rīcību skar spīdzināšanas, citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumu, kas ir noteikts Satversmes 95.pantā, ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 5.pantā, ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 10.pantā, kā arī Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk - ECK) 3.pantā. No Satversmes 1.pantā nostiprinātā tiesiskuma principa izriet prasība, lai valsts pārvaldes ietvaros darbotos efektīvs tiesiskuma uzraudzības

¹ E. Gulbis 2007.gada 22.augustā aizturēts un ievietots Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietā (Rīgā, Brīvības ielā 61). Ar Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldes 1. biroja 2. nodaļas vecākā inspektora I. (...) 2007.gada 23.augusta lēmumu atzīts par aizdomās turēto par Krimināllikuma (...) paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu. 2007.gada 23. augustā ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas lēmumu E.Gulbim piemērots drošības līdzeklis- apcietinājums uz 30 (trīsdesmit) dienām. Ar 2007.gada 5.septembra Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas tiesneses lēmumu Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas tiesneša lēmums atstāts negrozīts. Līdz aizturēšanai E. Gulbis strādāja Saeimas un Valsts prezidenta drošības dienestā, kurā pildīja virsnieka pienākumus.

mehānisms. Arī ar policijas vardarbību saistītajā jomā starptautiskie cilvēktiesību dokumenti paredz, ka valstī jābūt izveidotam efektīvam izmeklēšanas mehānismam, kas ātri un objektīvi pārbaudīs iespējamo pārkāpumu.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk - ECT) uzsver, ka gadījumos, kad persona iesniedz sūdzību par to, ka valsts varas pārstāvji pret viņu ir necilvēcīgi izturējušies, pārkāpjot ECK 3.pantu, šis pants, kopsakarībā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 1.pantā ietverto valsts vispārējo pienākumu „nodrošināt ikvienam tās jurisdikcijā Eiropas Cilvēktiesību konvencijā minētās tiesības un brīvības”, prasa, lai tiktu veikta oficiāla un efektīva izmeklēšana. Šai izmeklēšanai, līdzīgi kā tas ir saistībā ar ECK 2.pantu, ir jābūt spējīgai noskaidrot un sodīt atbildīgās personas. Pretējā gadījumā vispārējais spīdzināšanas vai necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas (turpmāk – necilvēcīga izturēšanās) aizliegums, neskatoties uz tā fundamentālo nozīmi, praksē būtu neefektīvs un atsevišķās lietās valsts darbiniekiem būtu iespēja pārkāpt viņu pakļautībā esošo personu tiesības ar šķietamu nesodāmību².

Lai varētu veikt efektīvu un pilnīgu izmeklēšanu, valstī ir jāizveido mehānisms, kas varētu izskatīt sūdzības par necilvēcīgu izturēšanos no valsts varas pārstāvju puses. Saskaņā ar ECT nostāju lietas izmeklēšana ir jāuztic speciālai izmeklēšanas iestādei, kas ir specializējusies šādu sūdzību izskatīšanā. Lietu var nozīmēt izmeklēt tikai tādām izmeklētājam, kurš ir neatkarīgs no lietā aizdomās turētā policista. ECT ir uzsvērusi, ka šī prasība stiprina izmeklēšanas neatkarību, jo darbinieks, kurš veic izmeklēšanu, ir principā neatkarīgs no notikumā iesaistītajiem izmeklētājiem³.

Papildus neatkarības un specializācijas prasībām pastāv divi galvenie kritēriji, pēc kuriem nosakāms, vai veiktā izmeklēšana ir atbilstoša ECK 3.panta prasībām:

- 1) efektivitāte - izmeklēšana ir spējīga novest pie secinājumiem par to, vai policijas darbinieku lietotais spēks bija vai nebija attaisnojams konkrētajā situācijā;⁴
- 2) pilnīga izmeklēšana - atbildīgajām institūcijām vienmēr ir nopietni jācenšas noskaidrot, kas ir noticis, un nevajadzētu paļauties uz pārsteidzīgiem vai nepamatotiem secinājumiem, lai noslēgtu izmeklēšanu vai izmantotu kā pamatojumu savam lēmumam. Izmeklētājiem ir jāveic visi iespējamie pasākumi, lai savāktu

² *Stefan Iliev v. Bulgaria*, appl. No. 53121/99, 10 May 2007, para. 46 - <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=iliev&sessionid=3620085&skin=hudoc-en>; *Asenov and Others v. Bulgaria*, appl. No. 24760/94, 28 October 1998, Reports 1998-VIII., para. 102, *Labita v. Italy*, appl. No. 26772/95, 6 April 2000, Reports of Judgments and Decisions 2000-IV, para. 131

³ *Zelilof v. Greece*, appl. No. 17060/03, 24 May 2007, paras. 54 – 56 - <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=ZELILOF&sessionid=3923404&skin=hudoc-en>, para. 58

⁴ *Zelilof v. Greece*, *Ibid.*; *Kaya v. Turkey*, appl. No. 22729/93, 19 February 1998, para 87 - *Reports* 1998-I; *Corsacov v. Moldova*, appl. No. 18944/02, 4 April 2006, para. 69 - <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Corsacov&sessionid=4615941&skin=hudoc-en>

pierādījumus attiecībā uz konkrēto notikumu, ietverot, *inter alia*, aculiecinieku liecības un tiesu medicīnisko ekspertīzi.⁵

2. Tiesībsarga funkciju un pilnvaru apjoms sūdzībās par iespējamu policijas vardarbību

Saskaņā ar Latvijas tiesisko regulējumu sūdzībās par policijas iespējamo vardarbību izmeklēšanu veic kriminālprocesa ietvaros. Latvijas Republikā lietas par policijas pārkāpumiem izmeklē Valsts policijas Iekšējās drošības biroja Pirmstiesas izmeklēšanas nodaļa. Tātad valstī ir izveidots mehānisms personu pamattiesību aizsardzībai iespējamās policijas vardarbības gadījumos. Lai uzsvērtu šā mehānisma efektīvas darbības augsto nozīmi, Tiesībsargs jau sākotnēji, 2007.gada 28.septembrī, publiskā paziņojumā aicināja atbildīgo institūciju vadību veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai izmeklēšana būtu objektīva un tiktu veikta pēc iespējas ātrāk.

Tiesiskuma kontrolei valstī var veidot arī ārējus kontroles mehānismus, piemēram, ombuda institūciju, kuras funkcijas Latvijā pilda Tiesībsargs. Taču šādu ārējo kontroles mehānismu uzdevums nav stāties iekšējo kontroles mehānismu vietā. Tiesībsargs ir veidots kā ārējs kontroles mehānisms, tāpēc nevar uzņemt valstī izveidotās iespējamās vardarbības gadījumu izmeklēšanas sistēmas lomu. Kad šāda sistēma pastāv, Tiesībsargs cilvēktiesību aizsardzību nodrošina nevis paralēli meklējot vainīgo un saucot kādu pie krimināltiesiskās, administratīvās vai disciplināras atbildības, bet gan analizējot personas tiesību aizsardzības iekšējā mehānisma darbības efektivitāti un tiesiskumu kopumā un sniedzot attiecīgus ieteikumus par nepieciešamajiem sistēmiskajiem uzlabojumiem. Tiesībsarga pārbaudes lieta par iespējamām cilvēktiesību pārkāpumiem pret E.Gulbi pirmstiesas izmeklēšanas laikā, kad viņš atradās apcietinājumā, tika ierosināta tāpēc, ka tā varēja izgaismot šādus sistēmiskus trūkumus.

Tiesībsarga likumā paredzētas Tiesībsarga pilnvaras informācijas iegūšanai pārbaudes lietas ietvaros (13.pants), kā arī atstāta plaša rīcības brīvība attiecībā uz izvēlēto pieeju un metodēm konkrētas pārbaudes lietas risināšanai. Šīs pārbaudes lietas ietvaros Tiesībsarga birojs plaši izmantojis minētās likumā paredzētās pilnvaras, tostarp uzklautas lietā iesaistītās personas un veiktas pārrunas ar procesa virzītāju un operatīvajiem darbiniekiem. Pamatojoties uz Tiesībsarga rīcībā esošajiem medicīniskajiem dokumentiem, pieprasīti vairāki ārstu atzinumi, lai iegūtu pēc iespējas vispusīgāku un objektīvāku situācijas raksturojumu. Pārbaudes lietas izskatīšanas gaitā arī apmeklēja Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vieta (Brīvības ielā 61, Rīgā) un kabineti, kuros esot veiktas nopratināšanas un citas procesuālās darbības.

⁵ *Zelilof v. Greece*, Ibid.; *Assenov and Others v. Bulgaria*, Ibid., para. 103; *Tanrikulu v. Turkey*, appl. No. 23763/94, 8 July, 1998, para. 104 - ECHR 1999-IV; *Gül v. Turkey*, appl. No. 22676/93, 14 December 2000, para. 89 - <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=G%FCI&sessionid=4615941&skin=hudoc-en>

3. Spīdzināšanas, necilvēcīgas un cilvēka cieņu pazemojošas izturēšanās aizlieguma saturs

Satversmes 95.pantā noteikts, ka “*spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta*”. Arī saskaņā ar Kriminālprocesa likumu (turpmāk - KPL) amatpersonām, veicot kriminālprocesu, jāievēro starptautiski atzītās cilvēktiesības. Attiecīgi, KPL 13.pantā nostiprināts spīdzināšanas un pazemojošas apiešanās aizliegums: „*Kriminālprocesā nevienu nedrīkst pazemot, šantažēt, spīdzināt vai draudēt ar spīdzināšanu vai vardarbību, vai arī lietot vardarbību.*”

Kā jau iepriekš atzīmēts, Latvija ir pievienojusies četriem galvenajiem starptautiskajiem dokumentiem, kas paredz spīdzināšanas aizliegumu. Saskaņā ar Satversmes tiesas praksi (skat., piemēram, Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta sprieduma lietā Nr. 2000-03-01 secinājumu daļas 5. punktu un Satversmes tiesas 2005. gada 7. marta sprieduma lietā Nr. 2004-15-0106 secinājumu daļas 17. punktu) Satversmes pamattiesību normas tulkojamas pēc iespējas atbilstoši interpretācijai, kāda tiek lietota starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē. Necilvēcīgas izturēšanās aizlieguma saturs plaši analizēts Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos, kas pētīti un izmantoti šīs pārbaudes lietas ietvaros.

ECK 3.pants aizliedz personu spīdzināt, necilvēcīgi vai pazemojoši izturēties vai sodīt to. Atšķirība starp jēdzieniem „spīdzināšana”, „necilvēcīga” vai „pazemojoša” izturēšanās vai sodīšana „*izriet principā no radīto ciešanu intensitātes (smaguma)*”⁶. Nosakot radīto ciešanu smagumu, tiek vērtēts soda izpildes veids un metodes, soda daba un konteksts, iepriekšējais nodoms un sistemātiskā organizēšana, personas vecums, soda ilgums, ietekme uz veselību, personas veselības stāvoklis tajā laikā, soda sabiedriskā nozīme, tas, vai valsts iestādēm bija citas rīcības iespējas, drošības nolūkos piemēroto līdzekļu nepieciešamība un proporcionalitāte.⁷

Eiropas Cilvēktiesību Komisija⁸ savā ziņojumā „Grieķu lietā” (*Greek case*) norādīja : „*Ir skaidrs, ka var pastāvēt tāda izturēšanās, kuru raksturo visi trīs jēdzieni, jo jebkura spīdzināšana ir necilvēcīga un pazemojoša izturēšanās*

⁶ *Ireland v. The United Kingdom*, appl. No. 5310/71, 18 January 1978, para. 167 – Series A, No. 25

⁷ *Ilhan v. Turkey*, appl. No. 22277/93, 27 June 2000, para. 84 - Reports of Judgments and Decisions 2000-VII; *Tekin v. Turkey*, appl. No. 22496/93, 9 June 1998, para. 52 – ECHR 1998-IV; *Tyrer v. the United Kingdom*, appl. No., 5856/72, 25 April 1978, para. 29 – 34 – Series A, No. 26; *Herczegfalvy v. Austria*, appl. No. 10533/83, 24 September 1992, para. 251 – Series A, No. 244

⁸ Institūcija, kurā sākotnēji izskatīja personu sūdzības par cilvēktiesību pārkāpumiem. Vēlāk tā darbojās kā pirmā instance pirms sūdzības iesniegšanas Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Komisija beidza pastāvēt 1999.gadā. Šobrīd darbojas tikai Eiropas Cilvēktiesību tiesa.

un necilvēcīga izturēšanās ir arī pazemojoša.”⁹ Sākot ar jēdzienu „necilvēcīga izturēšanās”, Cilvēktiesību Komisija izstrādāja šādus kritērijus:

- izturēšanās vai indivīda sodīšana ir uzskatāma par pazemojošu, ja tā viņu ārkārtīgi pazemo attiecībā pret citiem vai liek viņam rīkoties pretēji savai gribai vai apziņai;
- ”necilvēcīga izturēšanās” ietver sevī vismaz tādu izturēšanos, kas tīši (ar nodomu) rada smagas garīgas vai fiziskas ciešanas, kas konkrētajā situācijā nav attaisnojamās;
- jēdziens „spīdzināšana” bieži tiek lietots, lai aprakstītu tādu necilvēcīgu izturēšanos, kurai ir kāds mērķis, piemēram, iegūt informāciju, atzīšanos vai sodīt un principā ir necilvēcīgas izturēšanās smagāks veids (forma).¹⁰

Atšķirībā no jēdziena „necilvēcīga izturēšanās” jēdziens „spīdzināšana” satur īpašu mērķi „*tīšu necilvēcīgu izturēšanos, kas rada ļoti smagas un nežēlīgas ciešanas*”¹¹ Lietā „Īrija pret Apvienoto Karalisti” (*Ireland v. the United Kingdom*) ECT noteica, ka, lai darbības tiktu kvalificētas kā spīdzināšana, tām ir jāizraisa nopietnas un nežēlīgas ciešanas¹²; tas uzsvērts arī lietā „Selmoni pret Franciju” (*Selmouni v. France*). Tādējādi ECT liek uzsvāru nevis uz darbības mērķi, bet gan uz tās smagumu, un ir secinājusi, ka ECK 3.panta mērķis ir īpaši nosodīt tādu apzinātu necilvēcīgu apiešanos, kuras rezultātā tiek nodarītas sevišķi smagas un nežēlīgas ciešanas.

Šajā pārbaudes lietā īpaši būtiski ņemt vērā to, ka ECT atkārtoti uzsvērusi, ka pret personu, kurai atņemta brīvība, fiziska spēka pielietošana, kura nepieciešamību nav izraisījusi personas uzvedība, aizskar cilvēka cieņu un principā pārkāpj tiesības, kas noteiktas ECK 3.pantā. Būtiski, ka „Kudla lietā” (*Kudla case*) Eiropas Cilvēktiesību tiesa definējusi, ka „*izturēšanās ir „necilvēcīga”, jo, inter alia, tai bija iepriekšējs nodoms, tika piemērota stundām ilgi, radīja vai nu miesas bojājumus vai smagas fiziskas vai garīgas ciešanas.*” Proti, par necilvēcīgu var uzskatīt ne tikai tādu izturēšanos, kas rada fiziskas, bet arī garīgas ciešanas. ECT vēl sīkāk precizējusi, ka izturēšanās ir „necilvēcīga”, ja tā radījusi cietušajam “*bailes, dusmas un mazvērtīguma sajūtu, kas viņu varēja pazemot*”.¹³

⁹ The Greek case, Report of 15 November 1969, 12 Yearbook, p.186

¹⁰ Long D. Guide to Jurisprudence on Torture and Ill – treatment. Article 3 of the European Convention for the Protection of Human Rights – Geneva: APT, 2002 – p. 13 – 14; Pieter van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn and Leo Zwaak (eds.) „Theory and Practice of the European Convention on Human Rights” - Fourth Edition, Oxford: Intersentia, 2006 – p. 406 ; Addo M.K., Grief N. Does Article 3 of the European Convention on Human Rights Enshrine Absolute Rights?//European Journal of International Law - <http://www.ejil.org/journal/Vol9/No3/art4-01.html>

¹¹ *Ireland v. The United Kingdom*, Ibid.; *Aksoy v. Turkey*, appl. No. 21987/93, 18 December 1996, para. 63 - Reports 1996-VI; *Selmouni v. France*, appl. No. 25803/94, 28 July 1999, para.102 – 105 - Reports of Judgments and Decisions 1999-V, *Ilaşcu and others v. Moldova and Russia* , appl. No. 48787/99, 8 July 2004, paras. 435 – 440 - Reports of Judgments and Decisions 2004-VII; *Krastanov v. Bulgaria*, appl. No. 50222/99, 30 September 2004, para. 53 - [¹² *Ireland v. the United Kingdom*, Ibid., para. 167; *Aydin v. Turkey*, appl. No. 23178/94, September 25, 1997, para. 83 – 86 – ECHR 1997 - VI](http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=704866&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649;Guzzardi v. Italy, appl. No. 7367/76, 7 December 1978 – Series A, No. 39</p>
</div>
<div data-bbox=)

¹³ *Kudla v. Poland*, appl. No. 30210/96, 26 October 2000, para. 92 - Reports of Judgments and Decisions 2000-XI; *Selçuk and Asker v. Turkey*, appl. No. 23184/94;23185/94, 24 April 1998, paras. 77 – 79 - Reports 1998-II;

4. Pārbaudes lietā noskaidroto faktisko apstākļu vērtējums

E.Gulbis apgalvo, ka laika periodā no 2007.gada 22. augusta līdz 21.septembrim policijas darbinieki viņu fiziski un psiholoģiski iespaidojuši, kas esot izpaudies vairākos veidos. Policijas darbinieki viņu esot situši ar dūrēm un steku pa vēderu caur spilvenu. Esot ticis ar roku dzelžiem pieslēgts pie galda, un 20 minūtes viņam liets virsū ūdens no tējkannas, lai varētu aizrīties, turklāt esot draudēts pielietot elektrošoku. Iesniedzējam esot durts ar mazām šļircēm, pēc kā sāpējis ķermenis un bijusi slikta pašsajūta. Policijas darbinieks esot ar spēku sitis pa kuņģi, piespiedis atvērt muti un licis dzert brūnas krāsas tabletes, paskaidrojot, ka tās ir nomierinošas zāles. Pēc šīm zālēm iesniedzējs esot juties labi, bijis eiforijā un darījis visu, ko policijas darbinieki likuši. Pēc iesniedzēja vārdiem, viņam esot sistis ar grāmatām pa galvu un daudzīts ar galvu pret sienu. Saslēgtu roku dzelžos, viņu biroja krēslā „vizinājuši” no vienas telpas gala uz otru. Vienlaikus policijas darbinieki regulāri esot izteikuši draudus, kas skāruši viņa ģimeni (tādus kā – „ja tu neatzīsies šajā noziegumā, mēs tavai civilsievai vai kādam ģimenes loceklim „piemetīsim” narkotikas”). Viņam esot draudēts, ka policijas rīcībā esot viņa pirkstu nospiedumi, DNS, līdz ar to nesagādāšot problēmas visu to izmantot citās lietās. Psihologs 2 stundas esot viņu pratinājis un psiholoģiski iespaidojis. Iesniedzējs policijas darbiniekiem esot teicis, lai nesitot, jo viņam ir bijušas trīs galvas kontūzijas, taču viņi neesot reaģējuši. No E.Gulbja sarunas ar Tiesībsargu varēja noprast, ka iespaidošanā piedalījušies vairāki policijas darbinieki. Dažus policijas darbiniekus iesniedzējs esot pazinis iepriekš, līdz ar to par viņu attieksmi juties it īpaši pazemots. Jāatzīmē, ka E.Gulbis neizteica sūdzības par procesa virzītāja darbu.

4.1.Kriminālprocesa un operatīvās darbības organizēšanas vērtējums

Konkrētajā laika posmā amatpersona, kura veica E.Gulbja kriminālprocesu Nr.(...), bija Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldes 1.biroja 2.nodaļas vecākais inspektors I.(...) Pārbaudes lietas ietvaros apstiprinājās, ka **izmeklēšanas darbības** ar E.Gulbi Valsts policijas ēkā (Rīgā, Brīvības ielā 61, 6.stāvā) veica vairāki izmeklēšanas grupas dalībnieki, kuri ir operatīvie darbinieki. E.Gulbja aizstāvību veica advokāts Ā.(...) Pieprasot informāciju procesa virzītājam, pārbaudes lietā konstatēts, ka E.Gulbis laika periodā no 22.augusta līdz 21.septembrim tika **pratināts** sešas reizes (...), turklāt advokāta klātbūtnē. Saskaņā ar KPL 145. pantu „*pratināšana ir izmeklēšanas darbība, kuras saturs ir informācijas iegūšana no pratināmās personas*”. Visas izmeklēšanas darbības ir jāfiksē KPL paredzētajā kārtībā.

No Konvoja izsaukuma pieprasījuma veidlapām un pašu operatīvo darbinieku sniegtajiem paskaidrojumiem izriet, ka E.Gulbis no īslaicīgās aizturēšanas vietas uz “**pārrunām**” Valsts policijas ēkā izvests katru dienu, turklāt vairākas stundas dienā. Operatīvie darbinieki norādīja, ka bieži tieši no E.Gulbja nākusi iniciatīva izvest viņu uz “pārrunām”. Jāuzsver gan, ka Kriminālprocesa likuma 10.nodaļā nav paredzēta tāda izmeklēšanas darbība kā “**pārrunas**”. Tiesībsargam E.Gulbis sarunā norādīja, ka tieši šo „pārrunu” laikā operatīvie darbinieki viņu fiziski un morāli iespaidoja iepriekš aprakstītajā veidā. Operatīvie darbinieki likuši viņam atzīties darbībās, kuras viņš neesot veicis, likuši parakstīt dažādus dokumentus. Savukārt operatīvie darbinieki norādīja, ka E.Gulbis pats labprātīgi sniedzis liecības.

No Konvoja izsaukuma pieprasījumu veidlapām izriet, ka advokāts E.Gulbi īslaicīgās aizturēšanas vietā apmeklēja gandrīz katru dienu. Līdz ar to E.Gulbim bija iespēja advokātam savlaicīgi sniegt informāciju par iespējamajiem viņa tiesību pārkāpumiem. Arī E.Gulbja draudzene I.(...) sarunā ar Tiesībsarga biroja pārstāvi apstiprināja, ka advokāts zinājis, ka E.Gulbis katru dienu tiek vests uz “pārrunām” pie operatīvajiem darbiniekiem, kur viņi esot “*dzēruši tēju un plāpājuši*”. No procesa virzītāja sniegtās informācijas izriet, ka advokāts nav izteicis sūdzības par to, ka operatīvie darbinieki veikuši “pārrunas” ar E.Gulbi. Gan procesa virzītājs, gan operatīvie darbinieki un īslaicīgās aizturēšanas vietas darbinieki sarunās ar Tiesībsargu kategoriski noliedz vardarbību pret E.Gulbi.

Izvērtējot pārbaudes lietā noskaidrotos apstākļus, lietā iesaistīto personu paskaidrojumus un analizējot attiecīgos cilvēktiesību standartus, konstatējams, ka konkrētajā procesa posmā tiesībsargājošo iestāžu darbība kopumā nav caurskatāma, arī atsevišķas darbības tiek veiktas un fiksētas neprecīzi un tādējādi rada bažas par to tiesiskumu.

Pirmkārt, veidlapās maldīgi tiek atspoguļota informācija, kādu darbību veikšanai aizdomās turētais tiek izvests no īslaicīgās aizturēšanas vietas. Tādējādi netiek veidots precīzs faktu fiksējums, pēc kura būtu iespējams noteikt un objektīvi vērtēt pret aizdomās turamo veikto darbību laiku, raksturu, veicējus un iespējamās sekas. Šie aspekti var būt būtiski gan personas tiesību aizsardzībai kā minēto darbību tiesiskuma kritēriji, gan, gluži otrādi, kalpot kā līdzekļi tiesībsargājošo iestāžu darbības tiesiskuma apliecināšanai. Jo īpaši svarīgi tas ir tādēļ, ka īslaicīgās aizturēšanas izolatorā persona ir visievainojamākā stāvoklī un pastāv ļoti liels risks, ka pret personu var tikt pieļauti dažādi pārkāpumi gan no īslaicīgās aizturēšanas vietas darbinieku puses, gan no izmeklētāju puses, kuri veic kriminālprocesu konkrētajā lietā.¹⁴ Otrkārt, nav izprotama advokāta pozīcija, savlaicīgi neiesniedzot sūdzību atbildīgajai amatpersonai par iespējamajiem pārkāpumiem pret viņa aizstāvamo. Advokāta pamatuzdevums ir aizstāvamās personas tiesību aizsardzība. Advokatūras likuma 49. pants paredz, ka zvērinātam advokātam ir jāizmanto visi likumā paredzētie līdzekļi un metodes, aizstāvot un pārstāvot juridisko palīdzību lūgušās personas tiesības un likumīgās intereses. Arī Zvērinātu advokātu ētikas kodeksa 2.1. punktā noteikts,

¹⁴ Eiropas Padomes spīdzināšanas novēršanas komitejas standarti, Rīga, 2006

ka, „veicot aizstāvību vai pārstāvību lietā, advokātam aizliegts ar savu darbību vai bezdarbību kaitēt aizstāvamā vai pārstāvamā interesēm”. Jāuzsver, ka necilvēcīga izturēšanās ir imperatīva cilvēktiesību norma¹⁵ un atkāpes no tās nav pieļaujamas, arī “aizstāvības taktikas” vārdā. Līdz ar to advokātam ir ne tikai vispārīgs pienākums nodrošināt aizstāvamās personas tiesību aizstāvību, bet kā tiesu sistēmai piederošai personai advokātam no necilvēcīgas izturēšanās aizlieguma izriet arī konkrēts pienākums savlaicīgi ziņot par iespējamām šāda rakstura darbībām, ko varējušas veikt vai pieļaut tiesībsargājošās iestādes.

Treškārt, ļoti būtiski ir atzīmēt, ka “**pārrunas**” nav izmeklēšanas darbība KPL izpratnē. Līdz ar to trūkst pietiekamu tiesiskuma kontroles līdzekļu pār šādu darbību pamatotību un raksturu.

Jāatzīmē, ka gan procesa virzītājs, gan operatīvie darbinieki, gan advokāti pārbaudes lietas ietvaros atsaucās uz to, ka policijā tā esot gadu desmitiem ierasta prakse, ka ar aizturētajām personām strādā operatīvie darbinieki, proti, veicot “pārrunas”, pretējā gadījumā “*lietas vispār netiktu atklātas*”. Operatīvie darbinieki norādīja, ka visas viņu darbības bijušas saskaņotas ar priekšnieku. Operatīvās darbības likumā skaidri paredzēti nosacījumi, kas jāievēro operatīvās darbības veikšanā, tajā skaitā principi, ka “*operatīvā darbība organizējama un veicama, pamatojoties uz likumību, ievērojot vispārējās cilvēku tiesības*” (4.panta pirmā daļa), “*veicot operatīvās darbības pasākumus, aizliegts nodarīt personām fizisku vai materiālu kaitējumu, apdraudēt cilvēku dzīvību un veselību; draudēt lietot vai lietot fiziskās ietekmēšanas līdzekļus*” (4.panta otrā daļa), un “*operatīvie uzdevumi veicami, iespējami mazāk iejaucoties cilvēktiesību sfērā*” (4.panta trešā daļa).

Pastāvot šādai “pārrunu” praksei, ir atklāts jautājums, vai operatīvo darbinieku izvēlētais darba metodes bija tiesiskas. Minētās darbības tika veiktas Valsts policijas ēkā bez advokāta klātbūtnes. Visu apcietinājuma laika periodu E.Gulbis uzturējās Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietā, kas atrodas tajā pašā Valsts policijas ēkā, kurā darba vietas ir operatīvajiem darbiniekiem. Tādējādi E.Gulbim varēja pastāvēt bailes, ka gadījumā, ja viņš ziņos procesa virzītājam vai Valsts policijas Iekšējās drošības birojam par pieļautajiem pārkāpumiem, pret viņu varētu tikt vērstas represijas, kas varētu izpausties gan kā fiziska, gan kā morāla iespaidošana.

Secinājumi

Apakšnodaļā 4.1.Tiesībsargs konstatē vairākus būtiskus trūkumus sistēmā kopumā un līdz ar to izsaka šādus priekšlikumus.

1.Tiesībsargājošo iestāžu darbiniekiem Konvoja izsaukuma pieprasījuma veidlapās precīzi jāatspoguļo informācija, kādu darbību veikšanai aizdomās turētais tiek izvests no īslaicīgās aizturēšanas vietas. Precīzas un patiesas informācijas fiksēšana ir būtiska personas tiesību aizsardzībai un līdzeklis tiesībsargājošo iestāžu darbības tiesiskuma apliecināšanai.

¹⁵ Chahal v. The United Kingdom, appl. No. 22414/93, 15 November 1996, § 80 – 23 EHRR 413; Egmez v. Cyprus, appl. No. 30873/96, 21 December 2000, § 77 – 34 EHRR 753

2. Necilvēcīga izturēšanās ir imperatīva cilvēktiesību norma un atkāpes no tās nav pieļaujamas, arī “aizstāvības taktikas” vārdā. Līdz ar to advokātam ir ne tikai vispārīgs pienākums nodrošināt aizstāvamās personas tiesību aizstāvību, bet kā tiesu sistēmai piederošai personai advokātam no necilvēcīgas izturēšanās aizlieguma izriet arī konkrēts pienākums savlaicīgi ziņot par iespējamām šāda rakstura darbībām, ko varējušas veikt vai pieļaut tiesībsargājošās iestādes. Tiesībsargs aicina Latvijas Zvērinātu advokātu padomi pievērst būtisku uzmanību minētajam aspektam.

3. Tiesībsargājošām iestādēm veikt nepieciešamos pasākumus, lai operatīvo darbinieku izvēlētās darba metodes būtu tiesiskas. Lai izskaustu necilvēcīgas izturēšanās aizliegumu, ir jāveic policijas darbinieku apmācība par šo tiesību saturu. Īpašu uzmanību pievēršot tam, ka necilvēcīga izturēšanās ir ne tikai fiziska, bet arī morāla vardarbība. Lai nodrošinātu Operatīvās darbības likuma 4.pantā noteikto tiesiskuma un cilvēktiesību principu ievērošanu operatīvās darbības organizēšanā un veikšanā, tādu pašu ieteikumu var attiecināt arī uz operatīvās darbības subjektiem.

4. Komiteja necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (turpmāk – Komiteja) policijai rekomendē arī elektronisko (t.i., audio un/vai video) ierakstu ieviešanu nopratināšanā un citu procesuālo darbību veikšanā. Tā ir papildus garantija, ka netiks praktizēta cietsirdīga attieksme pret aizturētajām personām. Šāda tehnika spēj nodrošināt pilnu un autentisku nopratināšanas procesu ierakstu, tādējādi būtiski atvieglojot izskatīt sūdzības par cietsirdīgu attieksmi. Ierakstu veikšana atbilst gan to personu interesēm, kas varētu tikt vai pat tiek pakļautas cietsirdīgai rīcībai policijas iestādēs, gan arī to policijas darbinieku interesēm, pret kuriem tiek izvirzīta iespējami nepamatota apsūdzība fiziskas vai psiholoģiskas ietekmēšanas izmantošanā. Policijas veiktās nopratināšanas elektroniskie ieraksti bez tam samazina iespēju apsūdzētajam vēlāk nepatiesi noliegt iepriekš dotās konkrētās liecības. Ja pārbaudes lietā vērtējamajā situācijā operatīvo darbinieku darbs būtu filmēts vai ierakstīts, nerastos vairāki neskaidri jautājumi.

5. Komiteja ir norādījusi, ka, lai novērstu ļaunprātīgas apiešanās iespēju, nopratināšanai būtu jānotiek cietuma telpās, nevis policijas iecirknī. Turklāt nav pieļaujama apcietinātās personas ilgstoša turēšana valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietā, jo izmeklēšanas cietumā pārraudzību pār apcietināto veic neatkarīga institūcija, kurai nav nekādas ieinteresētības krimināllietas izmeklēšanā.

4.2. Policijas vardarbības gadījumu izmeklēšanas mehānisma efektivitātes vērtējums

Kā jau iepriekš atzīmēts, Latvijas Republikā lēmumu pieņemšana kriminālprocesuālā kārtībā par Valsts policijas struktūrvienību darbinieku izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kā arī pirmstiesas izmeklēšanas veikšana ietilpst Valsts policijas Iekšējās drošības biroja Pirmstiesas izmeklēšanas nodaļas kompetencē. Saskaņā ar Valsts policijas Iekšējās drošības biroja Reglamentu birojs atrodas tiešā Valsts policijas priekšnieka pakļautībā un savu lēmumu pieņemšanā ir neatkarīgs no jebkuru citu Valsts policijas amatpersonu ietekmes.

Iekšējais sūdzību izskatīšanas mehānisms ir neatņemama policijas dienesta sastāvdaļa un pastāv neatkarīgi no citām sūdzību iesniegšanas institūcijām valstī. Lai gan demokrātiskā sistēmā ir jābūt vairākām sūdzību izskatīšanas iespējām, vislielākā nozīme ir tam, vai kļūdas un pretlikumības tiek nopietni izmeklētas, izskatītas un izvērtētas pašā policijā.¹⁶ Secināms, ka policija savā struktūrā ir nodrošinājusi Iekšējās drošības biroja neatkarību, taču konkrētās lietas ietvaros izgaismojās visnotaļ būtiski aspekti, kas rada šaubas par šīs institūcijas efektivitāti.

Sākotnējā informācija par necilvēcīgu izturēšanos pret E.Gulbi plašsaziņas līdzekļos izskanēja pēc 26.septembra notikuma, kad E. Gulbi atkārtoti aizturēja Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldes darbinieki. Konvojēšanas laikā viņš mīklainos apstākļos uz Salu tilta Rīgā esot izlēcis, izkritis vai izgrūsts no policijas automašīnas. Pēc incidenta ar smagām traumām E.Gulbis tika nogādāts Gaiļezera slimnīcā. I(...) 2007.gada 27.septembrī Iekšlietu ministram iesniedza iesniegumu par E.Gulbja fizisku un morālu iespaidošanu apcietinājuma laikā.

Kritiski vērtējams apstāklis, ka Valsts policijas amatpersonas pat pirms izmeklēšanas veikšanas plašsaziņas līdzekļos nāk klajā ar paziņojumu par to, ka nekādi pārkāpumi pret E.Gulbi nav pieļauti. Jāatzīmē, ka objektīvas un efektīvas izmeklēšanas interesēs paziņojumi par to, vai sūdzība ir vai nav pamatota, ir pieļaujami tikai pēc tam, kad ir pabeigta izmeklēšana konkrētajā lietā. Līdz ar to sākotnējie atbildīgo amatpersonu paziņojumi viesa neuzticamību, vai lieta tiks izmeklēta objektīvi.

Iekšējās drošības biroja Pirmstiesas izmeklēšanas nodaļas vecākais inspektors A(...) 2007.gada 10.oktobrī pēc E.Gulbja iesnieguma par iespējamu necilvēcīgu izturēšanos pirmstiesas izmeklēšanas laikā uzsāka kriminālprocesu Nr.(...) Uzraudzību pār kriminālprocesu veica Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas prokuratūras prokurore A(...) Saskaņā ar KPL 6.pantu – „*amatpersonai, kura pilnvarota veikt kriminālprocesu, ikvienā gadījumā, kad kļuvis zināms kriminālprocesa uzsākšanas iemesls un pamats, ir pienākums uzsākt kriminālprocesu un novest to līdz Krimināllikumā paredzētajam krimināltiesisko attiecību taisnīgam noregulējumam*”. Neapšaubāmi, ka minētā

¹⁶ Ruķere I. Sūdzību izskatīšana un policijas atbildība. „Nordik”, 2005.- 38.lpp.

kriminālprocesa pirmstiesas izmeklēšanas laikā tika veikta virkne izmeklēšanas darbību. Proti, nopratināti vairāki Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldes un īslaicīgās aizturēšanas vietas darbinieki, arī ārsta palīgs un kameras biedri; pieprasīta un vērtēta informācija no tiesām un ārstniecības iestādēm; nozīmēta tiesu – medicīniskā ekspertīze. Izvērtējot kriminālprocesa materiālus kopumā, Iekšējās drošības biroja Pirmstiesas izmeklēšanas nodaļas vecākais inspektors nonāk pie secinājuma, ka pirmstiesas izmeklēšanas laikā objektīvi netika iegūti un nav iegūstami nekādi pierādījumi, kas apstiprinātu E.Gulbja sniegtās liecībās faktus par fizisku un morālu vardarbību attiecībā pret viņu. Tā rezultātā 2007.gada 15.novembrī tika pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu. E. Gulbis minēto lēmumu pārsūdzēja prokuratūrā, taču lēmums netika grozīts.

Tiesībsargs uzskata, ka kriminālprocesa ietvaros netika izmantoti visi līdzekļi, lai pilnībā izslēgtu šaubas, ka necilvēcīga izturēšanās nav notikusi. Proti, nav vērtēts būtisks aspekts - morālā vardarbība, uz ko E. Gulbis norādīja savās sūdzībās.

Arī pēc izmeklēšanas pabeigšanas preses konferencē atbildīgās amatpersonas, paziņojot savus secinājumus, sākotnēji vērs sabiedrības uzmanību uz E. Gulbja personību, raksturojot viņu kā krāpnieku un negodīgu cilvēku un tikai pēc tam cita starpā pasakot, ka kriminālprocess par iespējamo necilvēcīgu izturēšanos pirmstiesas izmeklēšanā ir izbeigts. Sūdzības iesniedzēja personībai ir nozīme tikai tiktāl, cik tas ir saistoši konkrētā kriminālprocesa ietvaros. Radās iespaids, ka Valsts policija uzsāka kriminālprocesu par necilvēcīgu izturēšanos pret E. Gulbi tikai tādēļ, lai varētu apkopot visu informāciju par E. Gulbja personību, kam konkrētajā lietā nav būtiskas nozīmes.

Secinājumi

Konkrētajā lietā izgaismotie sliktās prakses piemēri mudina valsti rūpīgi izvērtēt vai pašreizējais iekšējais aizsardzības mehānisms nodrošina efektīvu un neatkarīgu izmeklēšanu. Turklāt jāatzīmē, ka vairākas starptautiskās cilvēktiesību institūcijas jau ir izteikušas bažas, ka Valsts policijas Iekšējās drošības birojs nav visai efektīva institūcija, kas spētu pilnvērtīgi veikt tai uzticētos pienākumus.

Pārbaudes lietā secināts, ka tiesībsargājošo institūciju veiktā izmeklēšana par E.Gulbja iespējamo spīdzināšanu pirmstiesas izmeklēšanas laikā ir bijusi neefektīva.

4.3. Iespējamās fiziskās un morālās vardarbības vērtējums

Ja indivīds tiek ievietots policijas īslaicīgās aizturēšanas vietā labā veselības stāvoklī, bet pēc atbrīvošanas tiek konstatēti nopietni veselības traucējumi, tad valsts pienākums ir sniegt tam ticamu izskaidrojumu. Pēc ievietošanas īslaicīgās aizturēšanas vietā E. Gulbis nekādas sūdzības par veselības stāvokli nav izteicis. Savukārt, kad 2007. gada 21.septembrī plkst. 8.15

atbrīvots no Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietas plkst. 9.15, viņš kopā ar I.(...) un advokātu griezies NBS NP Medicīnas nodrošinājuma centrā, kur viņa veselības stāvoklis novērtēts kā smags. Pēc tam E.Gulbis tika nosūtīts pārbaužu veikšanai uz klīnisko slimnīcu „Gaiļezers”. Procesa virzītājs Tiesībsargu informēja, ka 2007. gada 21.septembrī, kad E. Gulbis tika atbrīvots, vizuāli viņam nebija redzami nekādi miesas bojājumi, viņš brīvi pārvietojās, uzvedība bija adekvāta procesuālo dokumentu noformēšanas laikā, kas ilga apmēram 20 minūtes. Arī sūdzības par veselības stāvokli neizteica.

Tiesībsarga biroja darbiniekiem, veicot pārbaudi apcietinājuma vietā, ārsta palīgs V.(...) paskaidroja, ka apcietinājuma laikā E. Gulbja apskati veikusi divas reizes. Nekādas sūdzības apskates laikā viņš neesot izteicis, un pati viņam nekādus miesas bojājumus nekonstatēja. Pacienta kartiņā veikts ieraksts – „praktiski vesels”. V.(...) norāda, ka katru dienu viņa jautājusi E. Gulbim, vai viņam ir kādas sūdzības par veselības stāvokli. Ne vienu reizi viņš neesot izteicis sūdzības, esot bijis psihiski normāls un stabils, nekas neliecinājis, ka izmeklēšanu darbības laikā pret viņu būtu lietota fiziska vai psiholoģiska vardarbība.

Iekšējās drošības birojs, veicot kriminālprocesu, nozīmēja tiesu–medicīnisko ekspertīzi, sakarā ar iespējami iegūtiem miesas bojājumiem 2007.gadā laika posmā no 23. augusta līdz 21. septembrim. Saskaņā ar eksperta atzinumu Nr.30-2998 no 18.10.2007, E.Gulbim miesas bojājumi netika konstatēti. (...) Kriminālprocesā ekspertīzi nosaka gadījumos, kad kriminālprocesam nozīmīgu jautājumu noskaidrošanai nepieciešams veikt pētījumu, kurā izmantojamas speciālas zināšanas kādā zinātnes, tehnikas, mākslas vai amatniecības nozarē. Saskaņā ar KPL 193.pantu ekspertīze ir izmeklēšanas darbība, kuru veic viens vai vairāki eksperti procesa virzītāja uzdevumā un kuras saturs ir ekspertīzei iesniegto objektu pētīšana nolūkā noskaidrot kriminālprocesam nozīmīgus faktus un apstākļus, par ko tiek dots eksperta atzinums.

Sūdzības par sliktu izturēšanos nav viegli izvērtēt. Ir dažādi cietsirdīgas izturēšanas veidi, kas neatstāj redzamas pēdas, vismaz tajos gadījumos, kad tas darīts prasmīgi. Tāpat praktiski nebūs skaidri identificējama pēdu, ja personai stundām ilgi likts stāvēt kājās, tā turēta neērtā stāvoklī uz ceļiem vai tupus vai arī viņai nav ļauts gulēt. Pat sitieni pa ķermeni var atstāt tikai vieglas fiziskas pēdas, kas ir grūti pamanāmas un viegli gaistošas. Tādēļ, ja šādas sūdzības nonāk prokuratūras vai tiesu iestāžu redzeslokā, tām ir jābūt ļoti piesardzīgām, lai nepiešķirtu pārāk lielu nozīmi fizisku pēdu trūcumam.¹⁷ Kā jau iepriekš atzīmēts, tad Iekšējās drošības birojs pirmstiesas izmeklēšanas laikā pievērsa uzmanību tikai miesas bojājumiem. Konkrētajā sadaļā Tiesībsargs ekspertiem uzdeva vispārīgus jautājumus. Proti, kādi miesas bojājumi varētu rasties, sitot ar dūrēm un steku pa vēderu caur spilvenu, ar spēku sitot pa kuņģi, durot ar mazām šļircēm, sitot ar grāmatām pa galvu un dauzot galvu pret sienu. Cik ilgu laiku pēc iepriekš aprakstīto darbību rezultātā radītajiem miesas bojājumiem tos būtu iespējams konstatēt gan ārēji, gan izmantojot specifisku medicīnisko aparatūru.

¹⁷ Eiropas Padomes spīdzināšanas novēršanas komitejas standarti, Rīga, 2006

Savās atbildēs eksperti norādīja, ka „sītot ar dūrēm vai steku pa vēderu caur spilvenu iespējams izraisīt fiziskas sāpes. Varētu rasties arī (ārēji nokonstatējams) vēdera dobuma orgānu satricinājums. Orgānu plīsumu (aknu, liesas u.c.) rašanās šādā veidā iespējama tikai no ļoti spēcīgiem sitieniem ar relatīvi vāju amortizāciju (caur plānu spilvenu). Vēdera dobuma orgānu satricinājuma objektīvās pazīmes varētu būt sīku asinsizplūdumu veidā zem orgānu seroziem apvalkiem, apzarnī, retroperitoneāli, kurus konstatēt ar ultrasonogrāfiju, datortomogrāfiju un magnētiskās rezonanses metodi ir praktiski neiespējami. Par nieru satricinājumu varētu norādīt eritrocītu klātbūtne urīnā. Dūrieni ar tievu injekcijas adatu rada sīkas, ar neapbruņotu aci grūti saskatāmas punktveida brūcītes, kas sadzīst 1- 2 dienu laikā, neatstājot nekādas pēdas.

Sītot ar grāmatu pa galvu vai sītot galvu pret sienu, ārēji konstatējamas pēdas var nebūt. Sīki asinsizplūdumi zemādas audos un vāji izteikta iekaisuma reakcija varētu rasties, taču vizuāli vai palpatori to konstatēt nav iespējams. No šādiem sitieniem pa galvu iespējams smadzeņu satricinājums, taču konkrētajā gadījumā neiroloģiskie un datortomogrāfiskie izmeklējumi norādījumus par iespējamu slēgtu galvas smadzeņu traumu nedod.”

No iepriekš minētā var secināt, ka ne visas fiziskās vardarbības pazīmes konstatējamas ar medicīniskiem izmeklējumiem. Kā izriet no klīniskās slimnīcas „Gaiļezers” izziņas, E.Gulbi tur izmeklēja internists, neirologs, neiroķirurgs un traumatologs. Uzstādīta diagnoze (...)

Attiecībā uz morālo vardarbību eksperti Tiesībsargam atzīmē, ka fiziska spēka pielietošana un psiholoģiska ietekmēšana var izraisīt arī psiholoģiskas sekas cietušanai personai. Šo seku diagnostika un izvērtēšana ir psihiatru un psihologu kompetencē. Tiesībsargs jau sākotnējā pārbaudes lietas procesā lūdza sniegt konsultatīvu atzinumu psihiatrei, kura, tāpat kā Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centra eksperti, norāda, ka atzinumu var dot, tikai kompleksi izvērtējot visus lietā nozīmīgos apstākļus, medicīniskos novērojumus un pārbaudot pacienta psihisko veselību un viņa individuāli psiholoģiskās īpatnības, kā arī pacienta reakciju un uzvedības īpatnības dažādās dzīves situācijās, ņemot vērā konkrētā pacienta vērtību hierarhijas skalu un dzīves pieredzi. Šādas pārbaudes tiek veiktas tiesu psihiatriskā ekspertīzē, kuru, kā jau iepriekš atzīmēts, Tiesībsargs nozīmēt nevar.

Kā visnotaļ būtisks aspekts jāatzīmē tas, ka klīniskajā slimnīcā „Gaiļezers” E. Gulbja psihiskā stāvokļa pārbaudei netika pieaicināts psihiatrs. Kaut gan no medicīnas izziņām izriet, ka viņš visu laiku esot murgojis, lai nesītot, trīcējis un raudājis. Tiesībsarga pieaicinātā eksperte -psihiatre norāda, ka, tā kā nevienā etapā pacienta apskatē nav pieaicināts psihiatrs, ir pamats domāt, ka ārstiem nav radušās aizdomas par iespējamiem E.Gulbja psihiskiem traucējumiem.

Uz jautājumu, kādas psiholoģiskas sekas uz personu varētu atstāt fiziska spēka lietošana un psiholoģiska ietekmēšana no tiesībsargājošo iestāžu darbinieku puses, eksperti atbild, ka E.Gulbja aprakstītās traumējošās iedarbības un kopējā situācija, kādā tās tiek realizētas, var radīt arī pārejošus funkcionālos

centrālās un veģetatīvās nervu sistēmas darbības traucējumus – psihoemocionālu labilitāti, nervozitāti, baiļu sajūtu, pirkstu trīci, galvas reiboņus, sirdsklauves u.c. Arī konkrētajā gadījumā diagnosticētā (...) disfunkcija varētu būt šādu iedarbību sekas. Subjektīvās un objektīvās neiroloģiskās simptomātikas raksturu un izteiktību nosaka traumējošo iedarbību lokalizācija, intensitāte un citi konkrēti apstākļi. Vienlaikus eksperti atzīmē, ka, ņemot vērā subjektīvo un funkcionālo pārsvaru pār objektīviem un organiskiem, nav izslēdzams, ka konkrētajā gadījumā ir arī agravācijas (simulācija) elementi.

Secinājumi

Izmeklējot lietas par necilvēcīgu izturēšanos, ir jāņem vērā būtiskākais cilvēktiesību princips, ka šaubas jātulko par labu cietušajam. Ņemot vērā ekspertu atzinumus, izriet, ka ne visas fiziskās vardarbības pazīmes konstatējamās ar medicīniskiem izmeklējumiem. Morālās vardarbības pārbaudei ir jāveic tiesu psihiatrisko ekspertīzi. E.Gulbja pārbaudes lietas ietvaros šaubas par necilvēcīgu izturēšanos joprojām pastāv, īpaši tāpēc, ka kriminālprocesa ietvaros netika veiktas visas nepieciešamās darbības.

Tiesībsargs

R.Apsītis

Piļāne 67686768